

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

Яготинський інститут
Кафедра соціальної роботи

Вітко Олександр Сергійович
(прізвище, ім'я, по батькові)

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня бакалавра

на тему:

«Соціальна політика в Україні щодо вимушених переселенців»

Група ІН34-8-22-Б1СПр (4,0 з)

Спеціальність: 231«Соціальна робота»

Освітня програма: Соціальна робота

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Дипломна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів, текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Студент _____

Вітко Олександр Сергійович

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____

к.і.н. Михайленко Сергій Миколайович

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Допущено до захисту перед ЕК

Завідувач кафедри _____

к.п.н. Черноштан Євгеній Валерійович

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Яготин 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ В УКРАЇНІ.....	11
1.1. Сутність та особливості державної соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб.....	11
1.2. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту вимушених переселенців в Україні.....	17
1.3. Основні напрями державної підтримки та проблеми соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб.....	26
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ДІЯЛЬНОСТІ ВІДДІЛУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ЯГОТИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ.....	32
2.1. Організаційно-інституційні засади діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради у сфері забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб.....	32
2.2. Механізми реалізації державної соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб у діяльності органів місцевого самоврядування Яготинської територіальної громади.....	37
2.3. Оцінка ефективності соціального захисту внутрішньо переміщених осіб та напрями вдосконалення діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради.....	42
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	52

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми дослідження зумовлена глибокими соціально-економічними та гуманітарними викликами, які постали перед Україною внаслідок тимчасової окупації окремих територій, проведення бойових дій та повномасштабного вторгнення Російської Федерації. Одним із найбільш гострих наслідків війни стало масове внутрішнє переміщення населення, що спричинило суттєве збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та актуалізувало проблему забезпечення їхнього соціального захисту, адаптації та інтеграції у приймаючі громади.

В умовах воєнного стану соціальна політика держави щодо вимушених переселенців набуває особливого значення, оскільки саме від її ефективності залежить рівень соціальної стабільності суспільства, забезпечення базових прав і свобод громадян, підтримання належного рівня життя населення та мінімізація негативних наслідків гуманітарної кризи. Внутрішньо переміщені особи належать до найбільш соціально вразливих категорій населення, оскільки внаслідок вимушеного переселення вони часто втрачають житло, роботу, стабільні джерела доходу, соціальні зв'язки та доступ до звичних умов життєдіяльності. У зв'язку з цим особливого значення набувають питання надання державної допомоги, забезпечення житлових прав, доступу до медичних, освітніх, адміністративних та соціальних послуг, а також створення умов для соціальної адаптації та інтеграції ВПО у нове середовище.

Соціальна політика щодо внутрішньо переміщених осіб є важливою складовою державної політики у сфері соціального захисту населення. Її реалізація передбачає функціонування ефективного механізму взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування, соціальними установами та громадськими організаціями. Особлива роль у цьому процесі належить органам місцевого самоврядування, оскільки саме вони безпосередньо працюють із внутрішньо переміщеними особами, забезпечують прийом документів, оформлення соціальних виплат, надання гуманітарної допомоги, консультування та організацію соціальних послуг.

У сучасних умовах значне навантаження у сфері соціального забезпечення ВПО покладається на структурні підрозділи органів місцевого самоврядування, зокрема на Відділ соціального захисту та ветеранської політики Яготинська міська рада. Діяльність зазначеного органу спрямована на реалізацію державної соціальної політики на місцевому рівні, забезпечення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, координацію роботи щодо надання державних допомог та соціальних послуг, а також сприяння адаптації переселенців у територіальній громаді. У зв'язку зі збільшенням кількості ВПО в громадах України виникає необхідність аналізу ефективності діяльності відповідних органів соціального захисту, оцінки існуючих механізмів підтримки та визначення шляхів їх удосконалення.

Актуальність дослідження також обумовлена недостатнім рівнем наукового опрацювання окремих аспектів реалізації соціальної політики щодо вимушених переселенців саме на місцевому рівні. Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, присвячених проблематиці соціального захисту ВПО, потребують подальшого вивчення питання практичної реалізації державної політики у діяльності органів місцевого самоврядування, оцінки ефективності соціальних програм та виявлення проблем, які виникають у процесі забезпечення прав і соціальних гарантій внутрішньо переміщених осіб.

Крім того, необхідність дослідження визначається потребою вдосконалення нормативно-правового забезпечення соціального захисту ВПО, підвищення рівня доступності соціальних послуг, розвитку цифровізації соціальної сфери, покращення механізмів міжвідомчої взаємодії та підвищення ефективності роботи органів соціального захисту населення. Важливим аспектом є також формування дієвих механізмів соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб у територіальні громади, що сприятиме зміцненню соціальної згуртованості суспільства та стабілізації соціально-економічної ситуації в державі.

Таким чином, актуальність теми дипломної роботи полягає у необхідності комплексного дослідження особливостей реалізації соціальної політики щодо

внутрішньо переміщених осіб в Україні, аналізу діяльності органів місцевого самоврядування у сфері соціального захисту ВПО та розробки практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності соціальної підтримки вимушених переселенців в умовах сучасних суспільних викликів.

Стан наукової розробки теми дослідження. Проблематика соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні є одним із актуальних напрямів сучасних наукових досліджень у галузі державного управління, соціальної роботи, права, соціології та економіки. Особливої актуальності дана тема набула після 2014 року у зв'язку з тимчасовою окупацією частини території України та початком бойових дій на сході держави, а після повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році питання соціального захисту вимушених переселенців стало одним із ключових напрямів державної соціальної політики та наукових досліджень.

Теоретичні засади соціальної політики, механізми державного регулювання соціальної сфери та проблеми соціального захисту населення досліджували у своїх працях такі українські науковці, як Елла Лібанова, Олександр Новіков, Микола Шульга, Валерій Геєць, Людмила Черенько та інші. У їхніх роботах висвітлено питання розвитку соціальної держави, формування системи соціального забезпечення, подолання соціальної нерівності та забезпечення соціальної безпеки населення.

Питання внутрішньої міграції, соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб досліджували Олексій Позняк, Ірина Прибиткова, Катерина Левченко, Олена Малиновська та інші вчені. У працях зазначених авторів розглядаються причини та наслідки внутрішнього переміщення населення, особливості соціальної адаптації ВПО, проблеми забезпечення житлом, працевлаштування, доступу до соціальних послуг та інтеграції переселенців у приймаючі громади.

Значний внесок у дослідження нормативно-правового забезпечення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб здійснили Наталія Нижник, Володимир Куйбіда, Тетяна Семигіна, які досліджували механізми реалізації

державної соціальної політики, діяльність органів влади у сфері соціального забезпечення та питання реформування системи соціального захисту населення.

Окремий напрям наукових досліджень становлять праці, присвячені діяльності органів місцевого самоврядування щодо реалізації соціальної політики стосовно внутрішньо переміщених осіб. Дані питання висвітлювали у своїх роботах Юрій Сурмін, Володимир Мамонова, Ірина Грицяк та інші. У працях зазначених авторів аналізуються питання функціонування системи соціального захисту на місцевому рівні, організації надання соціальних послуг, взаємодії органів місцевого самоврядування з державними та громадськими інституціями.

Водночас аналіз наукових праць свідчить про те, що, незважаючи на значний інтерес учених до проблематики соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, недостатньо дослідженими залишаються практичні аспекти реалізації державної соціальної політики щодо ВПО у діяльності конкретних органів місцевого самоврядування. Зокрема, потребують подальшого наукового аналізу питання ефективності функціонування місцевих органів соціального захисту населення, оцінки результативності соціальних програм, а також визначення напрямів удосконалення механізмів соціальної підтримки переселенців в умовах воєнного стану.

У цьому контексті особливий науковий інтерес становить дослідження діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинська міська рада як суб'єкта реалізації державної соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб на місцевому рівні. Аналіз практичного досвіду функціонування зазначеного органу дозволить визначити актуальні проблеми у сфері соціального захисту ВПО, оцінити ефективність існуючих механізмів підтримки та сформулювати практичні рекомендації щодо вдосконалення соціальної політики у цій сфері.

Таким чином, аналіз наукової літератури свідчить про достатній рівень теоретичного опрацювання проблем соціальної політики та соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, проте водночас підтверджує необхідність

подальших досліджень практичних аспектів реалізації соціальної політики на місцевому рівні, що обумовлює наукову та практичну значущість обраної теми дипломної роботи.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є комплексне дослідження особливостей реалізації соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні, аналіз діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинська міська рада у сфері соціального захисту вимушених переселенців та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб на місцевому рівні.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

1. Розкрити сутність, зміст та основні напрями державної соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні.

2. Дослідити нормативно-правові засади соціального захисту вимушених переселенців в Україні.

3. Проаналізувати основні проблеми соціального забезпечення, адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади.

4. Охарактеризувати організаційно-інституційні засади діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради у сфері реалізації соціальної політики щодо ВПО.

5. Проаналізувати механізми надання соціальних послуг, державної допомоги та інших форм підтримки внутрішньо переміщених осіб у Яготинській територіальній громаді.

6. Оцінити ефективність діяльності органів місцевого самоврядування щодо забезпечення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб.

7. Визначити основні проблеми реалізації соціальної політики щодо ВПО на місцевому рівні та обґрунтувати напрями її вдосконалення.

8. Розробити практичні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради у сфері підтримки внутрішньо переміщених осіб.

Об'єктом дослідження є державна соціальна політика України у сфері соціального захисту внутрішньо переміщених осіб.

Предметом дослідження є механізми реалізації соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб у діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та виконання завдань у дипломній роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження.

Метод аналізу та синтезу застосовано для дослідження теоретичних засад соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, узагальнення наукових підходів і нормативно-правової бази у сфері соціального захисту ВПО.

Системний метод використано з метою комплексного дослідження механізмів реалізації державної соціальної політики щодо вимушених переселенців та визначення взаємозв'язку між органами державної влади, місцевого самоврядування і соціальними установами.

Нормативно-правовий метод застосовано під час аналізу законодавчих та підзаконних актів України, які регулюють питання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб.

Статистичний метод використано для аналізу кількісних показників, що характеризують стан внутрішнього переміщення населення та особливості надання соціальної підтримки ВПО.

Порівняльний метод дав змогу зіставити особливості реалізації соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб на державному та місцевому рівнях.

Метод узагальнення застосовано для формування висновків і розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради у сфері підтримки внутрішньо переміщених осіб.

Також у роботі використано структурно-функціональний метод для дослідження основних напрямів діяльності органу соціального захисту населення та визначення ефективності реалізації соціальної політики щодо ВПО на місцевому рівні.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному дослідженні особливостей реалізації соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб на місцевому рівні в умовах воєнного стану та аналізі діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинська міська рада у сфері соціального захисту вимушених переселенців.

У результаті проведеного дослідження:

- узагальнено теоретичні підходи до визначення сутності державної соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб;
- систематизовано нормативно-правові засади соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні;
- визначено основні проблеми реалізації соціальної політики щодо ВПО на місцевому рівні в умовах зростання кількості вимушених переселенців;
- проаналізовано особливості діяльності органів місцевого самоврядування у сфері надання соціальної підтримки внутрішньо переміщеним особам;
- обґрунтовано напрями вдосконалення механізмів реалізації соціальної політики щодо ВПО у діяльності органів соціального захисту населення;
- розроблено практичні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради у сфері соціального захисту внутрішньо переміщених осіб.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає у поглибленні наукових підходів до дослідження державної соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, уточненні особливостей функціонування системи соціального захисту ВПО та визначенні ролі органів місцевого самоврядування у забезпеченні соціальної підтримки вимушених переселенців.

Основні положення та висновки дослідження можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях з питань соціальної політики, соціального захисту населення, державного управління та діяльності органів місцевого самоврядування у сфері підтримки внутрішньо переміщених осіб.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання сформульованих у роботі висновків і рекомендацій у діяльності органів місцевого самоврядування та структур соціального захисту населення з метою підвищення ефективності реалізації соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб.

Запропоновані рекомендації можуть бути використані у практичній діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради для вдосконалення механізмів надання соціальних послуг, покращення організації соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб, підвищення рівня доступності соціальних гарантій та оптимізації взаємодії з іншими органами влади й громадськими організаціями.

Окремі положення роботи можуть бути використані у навчальному процесі закладів вищої освіти під час викладання дисциплін, пов'язаних із соціальною політикою, соціальною роботою, державним управлінням та місцевим самоврядуванням.

Структура роботи. Структура кваліфікаційної роботи бакалавра зумовлена метою, завданнями та логікою дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, які містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ В УКРАЇНІ

1.1. Сутність та особливості державної соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб

Одним із найсерйозніших соціальних викликів сучасності для України стало масове внутрішнє переміщення населення, спричинене воєнними діями, окупацією окремих територій, загрозою життю та безпеці громадян. Унаслідок цього проблема забезпечення належного рівня соціального захисту внутрішньо переміщених осіб набула загальнодержавного значення. Відповідно, особливої актуальності набуває формування ефективної державної соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, яка повинна забезпечувати не лише базову підтримку переселенців, а й створювати умови для їхньої соціальної адаптації та інтеграції у нове середовище.

Соціальна політика держави загалом розглядається як система цілей, принципів, форм та методів діяльності держави, спрямованих на забезпечення соціального розвитку суспільства, підтримання соціальної стабільності та захисту населення. Її основною метою є створення належних умов для реалізації соціальних прав людини, підвищення рівня життя населення та підтримка соціально вразливих категорій громадян. У цьому контексті внутрішньо переміщені особи є однією з найбільш уразливих соціальних груп, оскільки вони змушені адаптуватися до нових умов проживання після втрати звичного соціального середовища.

Поняття «внутрішньо переміщена особа» у науковій літературі та міжнародній практиці трактується по-різному залежно від підходів дослідників і сфери аналізу. Найбільш поширеним є визначення, відповідно до якого внутрішньо переміщені особи – це люди, які були змушені залишити місце свого постійного проживання внаслідок збройного конфлікту, насильства, порушення прав людини, природних чи техногенних катастроф, але не перетнули міжнародно визнаний державний кордон [38, с. 47].

У гуманітарному аспекті ВПО визначаються як особи, які опинилися у стані вимушеної міграції всередині власної країни та потребують особливого соціального захисту і підтримки. Такий підхід акцентує увагу на вразливості цієї категорії населення, оскільки переселенці часто втрачають житло, роботу, джерела доходів, соціальні зв'язки та доступ до базових послуг.

Соціологічний підхід трактує внутрішньо переміщених осіб як специфічну соціальну групу, яка характеризується зміною соціального статусу, умов проживання та способу життя внаслідок вимушеного переселення. У цьому випадку особлива увага приділяється процесам соціальної адаптації, інтеграції у нове середовище, відновленню соціальних зв'язків та подоланню психологічних наслідків переміщення.

З позиції державного управління внутрішньо переміщені особи розглядаються як об'єкт державної соціальної політики, щодо якого необхідно забезпечити комплекс організаційних, економічних і соціальних заходів, спрямованих на мінімізацію негативних наслідків вимушеного переселення. Такий підхід передбачає необхідність формування спеціальних механізмів соціальної підтримки, координації діяльності органів влади та залучення ресурсів держави й суспільства.

У сучасних умовах внутрішньо переміщені особи становлять значну частину населення України, що суттєво впливає на соціально-економічну ситуацію в державі. Масштабність внутрішнього переміщення створює додаткове навантаження на систему соціального захисту, ринок праці, житлову сферу, систему освіти та охорони здоров'я. Саме тому державна соціальна політика щодо ВПО повинна мати комплексний та системний характер.

Сутність державної соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб полягає у створенні умов для забезпечення їхніх базових потреб, захисту соціальних прав, відновлення соціальної стабільності та сприяння інтеграції у приймаючі громади. Вона охоплює широкий спектр заходів: надання соціальної допомоги, забезпечення житлом, працевлаштування, медичної та психологічної підтримки, доступу до освіти, соціальних послуг та адміністративних сервісів.

Однією з ключових особливостей державної соціальної політики щодо ВПО є її кризовий характер. На відміну від традиційних напрямів соціальної політики, які мають переважно стабільний і довгостроковий характер, політика щодо внутрішньо переміщених осіб формується в умовах надзвичайних обставин і потребує швидкого реагування на нові виклики. Це вимагає від держави оперативності, гнучкості та здатності адаптувати механізми соціального захисту до змінних умов.

Ще однією важливою особливістю є комплексність проблем, з якими стикаються переселенці. Вимушене переміщення впливає не лише на матеріальне становище людини, а й на її психологічний стан, соціальні контакти, професійну реалізацію та загальний рівень життя. Значна кількість ВПО переживає стрес, почуття невизначеності та соціальної нестабільності. Тому соціальна політика повинна враховувати не лише економічні аспекти підтримки, а й питання психологічної допомоги та соціальної адаптації.

Особливістю соціальної політики щодо ВПО є також її міжсекторальний характер. Реалізація заходів підтримки потребує взаємодії різних сфер державного управління – соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, зайнятості, житлової політики та місцевого самоврядування. Важливу роль у цьому процесі відіграють громадські організації та міжнародні гуманітарні структури, які доповнюють діяльність держави та надають додаткову підтримку переселенцям [29, с. 16].

Не менш важливим аспектом є інтеграція внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади. Ефективна соціальна політика повинна бути спрямована не лише на короткострокову матеріальну допомогу, а й на створення умов для повноцінної участі переселенців у суспільному житті. Це передбачає сприяння працевлаштуванню, професійній адаптації, розвитку підприємницької діяльності та забезпечення рівного доступу до соціальних можливостей.

Водночас проблема інтеграції ВПО пов'язана з низкою труднощів, серед яких можна виокремити дефіцит житла, високий рівень безробіття, фінансову нестабільність, труднощі соціальної адаптації та ризики соціального

напруження у приймаючих громадах. У зв'язку з цим державна соціальна політика повинна орієнтуватися на довгострокову підтримку переселенців та створення умов для їхньої самостійності й економічної незалежності.

За даними Міністерства соціальної політики України та Інформаційно-обчислювального центру, станом на червень 2025 року в Україні офіційно зареєстровано понад 4,59 млн внутрішньо переміщених осіб.

Серед загальної кількості внутрішньо переміщених осіб переважають жінки та діти. Зокрема, близько 59,7 % ВПО становлять жінки, а майже 19 % — діти віком до 18 років. Доросле населення складає понад 80 % усіх зареєстрованих переселенців [75].

Найбільша кількість внутрішньо переміщених осіб зареєстрована у регіонах, які прийняли значний потік переселенців із територій активних бойових дій. До таких регіонів належать Донецька, Харківська, Дніпропетровська області, місто Київ та Київська область.

Таблиця 1.1.

Кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні за регіонами станом на 2025 рік

Регіон	Кількість ВПО
Донецька область	524 374
Харківська область	515 754
Дніпропетровська область	454 956
м. Київ	421 024
Луганська область	270 543
Київська область	237 175
Запорізька область	224 370

Наведені у таблиці дані свідчать про значний масштаб внутрішнього переміщення населення в Україні внаслідок повномасштабної війни. Найбільша

кількість внутрішньо переміщених осіб зареєстрована у східних та центральних регіонах держави, а також у місті Києві, що пояснюється їхньою відносною безпекою, розвиненою інфраструктурою та більшими можливостями для працевлаштування і соціального забезпечення [77].

Значна концентрація ВПО у Київській області та столиці створює додаткове навантаження на систему соціального захисту населення, житлову інфраструктуру, медичні та освітні заклади. У зв'язку з цим органи місцевого самоврядування та структурні підрозділи соціального захисту, зокрема Відділ соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради, змушені адаптувати свою діяльність до нових соціальних викликів та забезпечувати належний рівень підтримки внутрішньо переміщених осіб.

Крім того, наведена статистика підтверджує необхідність подальшого вдосконалення державної соціальної політики щодо ВПО, розширення програм соціальної підтримки та посилення взаємодії між державними органами, місцевим самоврядуванням і громадськими організаціями у сфері соціального захисту переселенців.

Для більш повного розуміння соціального становища внутрішньо переміщених осіб та визначення основних напрямів державної соціальної політики доцільно проаналізувати соціально-демографічні характеристики ВПО в Україні. Дослідження вікової структури, гендерного розподілу та рівня освіти переселенців дозволяє визначити найбільш вразливі категорії населення, оцінити рівень соціальних потреб та окреслити пріоритетні напрями соціального захисту й інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади. Узагальнені соціально-демографічні характеристики ВПО в Україні станом на 2025 рік наведено у таблиці 1.2. [75].

Таблиця 1.2.

Соціально-демографічні характеристики внутрішньо переміщених осіб в
Україні у 2025 році

Показник	Категорія	Частка (%)	Характеристика
Вікова структура ВПО	Діти (0–17 років)	~28 %	Значна частка дітей серед ВПО зумовлює потребу у забезпеченні доступу до освіти, медичного обслуговування, психологічної підтримки та соціального супроводу сімей.
	Молодь (18–35 років)	~20 %	Молоді переселенці мають високий потенціал до професійної адаптації, працевлаштування та інтеграції у громади.
	Дорослі (36–59 років)	~32 %	Найбільшу частку становлять особи працездатного віку, що формує потребу у створенні робочих місць та програм економічної інтеграції.
	Люди похилого віку (60+)	~20 %	Особі похилого віку належать до найбільш соціально вразливих категорій та потребують посиленого соціального й медичного супроводу.
Розподіл за статтю	Жінки	~60 %	Переважання жінок серед ВПО пояснюється евакуацією жінок із дітьми та мобілізаційними процесами серед чоловіків.
	Чоловіки	~40 %	Частина чоловіків залишається у районах бойових дій або проходить військову службу.
Рівень освіти серед дорослих ВПО	Повна вища освіта	~46 %	Високий освітній рівень ВПО свідчить про значний кадровий та професійний потенціал переселенців.
	Неповна вища / професійна освіта	~27 %	Значна частина ВПО має професійні компетенції, що створює можливості для перекваліфікації та адаптації на ринку праці.
	Середня освіта	~22 %	Особі із середньою освітою потребують підтримки у професійному навчанні та працевлаштуванні.
	Початкова / без освіти	~5 %	Найменш соціально захищена категорія, яка потребує додаткових програм соціальної підтримки та освітньої адаптації.

Результати аналізу соціально-демографічних характеристик внутрішньо переміщених осіб свідчать про складність і багатовимірність проблем, пов'язаних із вимушеним переміщенням населення в Україні. Значна частка соціально вразливих категорій населення серед ВПО зумовлює необхідність реалізації комплексної державної соціальної політики, яка має поєднувати фінансову підтримку, розвиток системи соціальних послуг, житлові програми,

заходи економічної інтеграції та психологічної адаптації. Водночас високий рівень освіти та значна частка працездатного населення створюють передумови для активної інтеграції переселенців у соціально-економічне життя територіальних громад та відновлення їхнього соціального потенціалу.

Таким чином, державна соціальна політика щодо внутрішньо переміщених осіб є важливим напрямом діяльності держави, спрямованим на забезпечення соціального захисту та підтримки осіб, які зазнали вимушеного переселення. Її сутність полягає у комплексному вирішенні соціальних, економічних та психологічних проблем переселенців, а основними особливостями є кризовий характер, комплексність, міжсекторальність та орієнтація на соціальну інтеграцію ВПО у нове середовище.

1.2. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту вимушених переселенців в Україні

Проблема внутрішнього переміщення населення в Україні стала одним із найгостріших соціальних викликів сучасного періоду розвитку держави. Воєнні дії, тимчасова окупація окремих територій, загроза життю та безпеці населення спричинили масштабні міграційні процеси всередині країни, унаслідок чого мільйони громадян були змушені залишити свої домівки та шукати безпечні умови проживання в інших регіонах України. За таких умов виникла об'єктивна необхідність формування ефективної системи нормативно-правового забезпечення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, яка б гарантувала реалізацію їхніх прав, свобод та законних інтересів.

Нормативно-правове забезпечення соціального захисту вимушених переселенців являє собою систему міжнародних, національних та підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють правовий статус внутрішньо переміщених осіб, визначають механізми державної підтримки, соціального забезпечення, житлових гарантій, доступу до праці, освіти, медичних послуг та інших соціальних прав. Основною метою цієї системи є створення належних умов для соціальної адаптації та інтеграції ВПО у приймаючі громади, а також мінімізація негативних наслідків вимушеного переселення.

Основою нормативно-правового регулювання соціального захисту ВПО є Конституція України, яка закріплює принцип соціальної держави та гарантує кожному громадянину право на соціальний захист, достатній життєвий рівень, охорону здоров'я, освіту, житло та інші соціальні права. Конституційні норми визначають рівність усіх громадян перед законом та забороняють будь-які прояви дискримінації, у тому числі за ознакою місця проживання чи факту внутрішнього переміщення. Таким чином, внутрішньо переміщені особи мають право на повне користування всіма правами і свободами нарівні з іншими громадянами України.

Важливу роль у формуванні нормативно-правової бази щодо захисту ВПО відіграють міжнародні стандарти у сфері прав людини та гуманітарного права. Одним із ключових міжнародних документів є Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення, ухвалені у 1998 році. У цьому документі внутрішньо переміщені особи визначаються як особи або групи осіб, які були змушені залишити свої домівки чи місця постійного проживання внаслідок збройного конфлікту, насильства, порушення прав людини або стихійного лиха, але не перетнули міжнародно визнаного державного кордону. Керівні принципи визначають базові міжнародні підходи до захисту ВПО та покладають на державу основну відповідальність за забезпечення їхніх прав і свобод [44, с. 51].

Міжнародно-правову основу захисту переселенців також становлять Загальна декларація прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права та інші міжнародні акти, які гарантують право людини на соціальний захист, житло, медичну допомогу, освіту та свободу пересування.

Формування національної нормативно-правової бази щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні розпочалося після 2014 року у зв'язку з тимчасовою окупацією Автономної Республіки Крим та початком бойових дій

на сході України. Саме в цей період виникла необхідність законодавчого визначення статусу ВПО та створення механізмів їхньої державної підтримки.

Ключовим спеціальним нормативно-правовим актом у сфері захисту внутрішньо переміщених осіб став Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року. Прийняття цього закону стало важливим етапом у формуванні державної політики щодо вимушених переселенців, оскільки саме він уперше на законодавчому рівні визначив правовий статус внутрішньо переміщених осіб, основні напрями державної підтримки та гарантії реалізації їхніх прав і свобод. Необхідність ухвалення такого нормативного акта була зумовлена різким зростанням кількості осіб, які були змушені залишити місця свого постійного проживання внаслідок окупації Автономної Республіки Крим та бойових дій на сході України.

Закон визначив внутрішньо переміщену особу як громадянина України, іноземця або особу без громадянства, яка на законних підставах перебуває на території України та була змушена залишити своє місце проживання внаслідок або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, масових проявів насильства, порушень прав людини чи надзвичайних ситуацій. Таке визначення дало можливість офіційно закріпити статус ВПО та створити механізми державного обліку переселенців.

Одним із важливих положень закону стало визначення порядку взяття на облік внутрішньо переміщених осіб. Закон передбачив процедуру отримання довідки ВПО, яка підтверджує факт внутрішнього переміщення та надає право на отримання державної допомоги й соціальних гарантій. Запровадження єдиного механізму обліку дозволило державі вести офіційну статистику переселенців, визначати їхні потреби та формувати відповідні програми підтримки.

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» закріплює низку фундаментальних прав і гарантій для переселенців. Зокрема, внутрішньо переміщеним особам гарантується право на належні

умови проживання, соціальний захист, отримання пенсій та інших соціальних виплат, доступ до медичних і освітніх послуг, працевлаштування та професійну адаптацію. Важливим аспектом є також забезпечення права ВПО на свободу пересування, вільний вибір місця проживання та захист від примусового повернення до небезпечних територій.

Особливе значення мають положення закону, спрямовані на забезпечення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. Документ передбачає обов'язок держави створювати умови для інтеграції переселенців у приймаючі громади, сприяти їхньому працевлаштуванню, забезпеченню житлом та реалізації інших соціально-економічних прав. Закон також гарантує недопущення дискримінації ВПО за ознакою внутрішнього переміщення та закріплює принцип рівності їхніх прав з іншими громадянами України.

Окрему увагу в законі приділено захисту майнових прав внутрішньо переміщених осіб. Держава визнає право переселенців на збереження права власності на житло, земельні ділянки та інше майно, яке залишилося на тимчасово окупованих територіях або в районах бойових дій. Це положення має важливе значення для забезпечення правової визначеності та подальшого відновлення порушених прав громадян після завершення збройного конфлікту.

Важливою складовою закону є визначення повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері забезпечення прав ВПО. Закон покладає на державні органи обов'язок координувати заходи щодо соціального захисту переселенців, створювати умови для їхньої адаптації та інтеграції, забезпечувати доступ до адміністративних послуг, а також взаємодіяти з міжнародними організаціями та громадським сектором у питаннях підтримки ВПО.

Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році значення цього закону суттєво зросло, оскільки кількість внутрішньо переміщених осіб збільшилася у декілька разів. У зв'язку з новими викликами до закону неодноразово вносилися зміни та доповнення, спрямовані на спрощення процедур отримання статусу ВПО, удосконалення механізмів

соціальної підтримки та розширення гарантій захисту переселенців. Зокрема, було запроваджено можливість електронної реєстрації ВПО через цифрові сервіси та спрощено доступ до державних соціальних виплат.

Водночас, попри важливість і значущість Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», на практиці існують певні труднощі у реалізації його положень. Серед основних проблем можна виокремити складність забезпечення житлом переселенців, недостатність фінансування соціальних програм, труднощі з доступом до працевлаштування та нерівномірність надання соціальної допомоги у різних регіонах України. Крім того, значна кількість переселенців стикається з бюрократичними перешкодами під час оформлення документів та отримання соціальних послуг.

Таким чином, Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» є базовим нормативно-правовим актом у сфері захисту вимушених переселенців в Україні. Він заклав правові основи державної політики щодо ВПО, визначив ключові гарантії їхніх прав і свобод та створив механізми соціального захисту переселенців. Водночас сучасні умови потребують подальшого вдосконалення законодавства та підвищення ефективності практичної реалізації закріплених у законі гарантій [5].

Важливе значення у системі нормативно-правового забезпечення соціального захисту ВПО мають також інші законодавчі акти України, які регулюють окремі напрями соціального забезпечення переселенців. Серед них:

- Закон України «Про соціальні послуги», який визначає систему надання соціальних послуг особам, що перебувають у складних життєвих обставинах;
- Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»;
- Закон України «Про зайнятість населення», що передбачає механізми сприяння працевлаштуванню ВПО;
- Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;
- Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»;

- Закон України «Про охорону дитинства»;
- Закон України «Про житловий фонд соціального призначення»;
- Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні»;
- Закон України «Про безоплатну правову допомогу»;
- Закон України «Про освіту»;
- Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [1-24].

Важливу роль у практичній реалізації державної політики щодо ВПО відіграють підзаконні нормативно-правові акти, насамперед постанови Кабінету Міністрів України. Саме вони визначають конкретні механізми реалізації соціальних гарантій та процедур надання допомоги переселенцям.

Серед основних підзаконних актів слід виокремити:

- Постанову Кабінету Міністрів України № 509 від 1 жовтня 2014 року «Про облік внутрішньо переміщених осіб», яка визначає порядок оформлення та видачі довідки ВПО;
- Постанову Кабінету Міністрів України № 505 від 1 жовтня 2014 року «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам»;
- Постанову Кабінету Міністрів України № 332 від 20 березня 2022 року «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам»;
- Постанову Кабінету Міністрів України № 333 від 19 березня 2022 року щодо компенсації витрат за тимчасове розміщення ВПО;
- Постанову Кабінету Міністрів України № 646 від 22 вересня 2016 року «Про затвердження Порядку створення фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»;
- Постанову Кабінету Міністрів України № 280 від 18 квітня 2018 року щодо забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб;

- Постанову Кабінету Міністрів України № 206 від 5 березня 2022 року щодо забезпечення комунальних гарантій в умовах воєнного стану;

- Постанову Кабінету Міністрів України № 490 від 29 квітня 2022 року щодо підтримки евакуйованого населення.

Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році нормативно-правова база у сфері захисту ВПО зазнала суттєвих змін. Значне збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб потребувало спрощення адміністративних процедур, удосконалення механізмів соціального захисту та цифровізації процесів надання державної допомоги. Було впроваджено можливість дистанційного оформлення статусу ВПО та отримання допомоги через електронні сервіси, зокрема застосунок «Дія». Це дало змогу значно спростити доступ переселенців до соціальних послуг та скоротити бюрократичні процедури.

Одним із найважливіших напрямів нормативно-правового забезпечення є регулювання житлових прав ВПО. Законодавство передбачає створення фондів житла для тимчасового проживання переселенців, надання компенсації за оренду житла, реалізацію державних житлових програм та механізми забезпечення житлом найбільш вразливих категорій переселенців. Проте проблема забезпечення житлом залишається однією з найгостріших через масштабність внутрішнього переміщення та недостатність фінансових ресурсів держави.

Окреме місце у системі нормативно-правового забезпечення займають питання працевлаштування та економічної інтеграції ВПО. Законодавство передбачає надання допомоги у працевлаштуванні, професійній перепідготовці, перекваліфікації та підтримці підприємницької діяльності переселенців. Важливим аспектом є стимулювання роботодавців до працевлаштування ВПО шляхом надання компенсацій та інших форм державної підтримки.

Значна увага приділяється також забезпеченню права ВПО на освіту та медичне обслуговування. Законодавство гарантує внутрішньо переміщеним особам право на доступ до освітніх та медичних послуг незалежно від місця

фактичного проживання. Особливої уваги потребують діти з числа ВПО, які часто перебувають у складному психологічному стані та потребують додаткової соціальної й психологічної підтримки.

Ефективність державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб значною мірою залежить від злагодженої взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, міжнародних організацій та громадського сектору. Соціальний захист ВПО є складним багаторівневим процесом, який охоплює забезпечення житлом, соціальними виплатами, медичними та освітніми послугами, працевлаштуванням, гуманітарною та психологічною підтримкою. Реалізація цих напрямів потребує чіткого розподілу повноважень між різними суб'єктами державної політики. Кожен із них виконує окремі функції у сфері забезпечення прав та соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб. Основні суб'єкти реалізації державної політики щодо ВПО та їхні функції наведено у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.

Суб'єкти реалізації державної політики щодо внутрішньо
переміщених осіб

Суб'єкт	Основні функції
Кабінет Міністрів України	Формування державної політики
Міністерство соціальної політики	Координація соціального захисту ВПО
Органи місцевого самоврядування	Забезпечення інтеграції ВПО у громадах
Державна служба зайнятості	Працевлаштування переселенців
Міжнародні організації	Гуманітарна та фінансова підтримка
Громадські організації	Волонтерська та психологічна допомога

Таким чином, наведені у таблиці 1.2. дані свідчать про те, що реалізація державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб має комплексний та міжвідомчий характер. Провідна роль у формуванні державної політики

належить Кабінету Міністрів України та центральним органам виконавчої влади, які забезпечують нормативно-правове регулювання, координацію діяльності державних інституцій та фінансування соціальних програм підтримки ВПО [52, с. 83].

Водночас важливе значення у процесі соціальної адаптації переселенців мають органи місцевого самоврядування, оскільки саме на місцевому рівні здійснюється практична реалізація більшості заходів підтримки. До їхніх основних функцій належать забезпечення тимчасовим житлом, організація гуманітарної допомоги, сприяння інтеграції ВПО у приймаючі громади та надання адміністративних послуг. Саме громади першими реагують на потреби переселенців та забезпечують їхню первинну соціальну адаптацію.

Суттєву роль у системі підтримки внутрішньо переміщених осіб відіграють міжнародні організації та громадський сектор. В умовах війни міжнародні гуманітарні структури забезпечують фінансову, матеріальну та технічну допомогу державі, реалізують програми гуманітарної підтримки, психологічної допомоги та житлового забезпечення переселенців. Громадські та волонтерські організації, у свою чергу, забезпечують оперативне реагування на потреби ВПО, надають гуманітарну допомогу, юридичні консультації та психологічну підтримку.

Аналіз діяльності суб'єктів реалізації державної політики щодо ВПО дозволяє зробити висновок про важливість координації між державними органами, місцевим самоврядуванням та громадським сектором. Недостатня узгодженість дій між окремими інституціями може негативно впливати на ефективність системи соціального захисту переселенців, створювати дублювання функцій або ускладнювати доступ ВПО до необхідної допомоги.

Отже, ефективна підтримка внутрішньо переміщених осіб можлива лише за умови комплексної взаємодії всіх суб'єктів державної політики, чіткого розподілу повноважень та належного ресурсного забезпечення програм соціального захисту й адаптації переселенців.

Водночас, попри значний розвиток нормативно-правової бази, система соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні має низку проблем. Однією з основних є нестабільність законодавства та часті зміни нормативних актів, що ускладнює процес реалізації прав переселенців. Крім того, існують проблеми недостатньої узгодженості між окремими нормативними документами, складності адміністративних процедур та неоднакового застосування законодавства у різних регіонах держави.

Суттєвою проблемою залишається також недостатній рівень фінансового забезпечення програм підтримки ВПО. Незважаючи на наявність широкої нормативної бази, держава не завжди має достатньо ресурсів для повної реалізації всіх соціальних гарантій, особливо у сфері житлового забезпечення та довгострокової інтеграції переселенців. У зв'язку з цим важливу роль у забезпеченні соціального захисту ВПО відіграє міжнародна гуманітарна допомога та співпраця з міжнародними організаціями.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні є складною багаторівневою системою, яка включає міжнародні стандарти, національне законодавство, підзаконні нормативні акти та державні програми. Основною метою цієї системи є гарантування прав і свобод ВПО, забезпечення їхнього соціального захисту та створення умов для соціальної адаптації й інтеграції у суспільство. Водночас сучасні виклики вимагають подальшого вдосконалення нормативно-правової бази, підвищення ефективності механізмів реалізації законодавства та забезпечення стабільності соціальних гарантій для внутрішньо переміщених осіб.

1.3. Основні напрями державної підтримки та проблеми соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб

Внутрішнє переміщення населення стало одним із наймасштабніших соціальних наслідків збройної агресії проти України. Значна кількість громадян була змушена залишити місця постійного проживання через небезпеку для

життя, руйнування житла, окупацію територій та активні бойові дії. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання державної підтримки внутрішньо переміщених осіб та створення ефективних механізмів їхньої соціальної адаптації у нових умовах проживання.

Державна підтримка внутрішньо переміщених осіб є важливим напрямом соціальної політики України та охоплює систему організаційних, економічних, правових і соціальних заходів, спрямованих на забезпечення базових потреб переселенців, відновлення їхнього соціального становища та інтеграцію у приймаючі громади. Основною метою державної підтримки є мінімізація негативних наслідків вимушеного переселення, забезпечення реалізації прав ВПО та створення умов для їхньої соціально-економічної самостійності.

Для більш детального аналізу основних напрямів державної підтримки внутрішньо переміщених осіб доцільно узагальнити їх у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4.

Основні напрями державної підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні

Напрямок підтримки	Зміст державної допомоги	Основні суб'єкти реалізації
Соціальна підтримка	Щомісячні виплати, гуманітарна допомога	Міністерство соціальної політики, органи соцзахисту
Житлове забезпечення	Тимчасове житло, компенсація оренди, програми забезпечення житлом	Органи місцевого самоврядування, держава
Працевлаштування	Допомога у пошуку роботи, перекваліфікація	Державна служба зайнятості
Медичне забезпечення	Доступ до медичних послуг, психологічна допомога	Заклади охорони здоров'я
Освітня підтримка	Доступ до освіти, соціальні стипендії	Заклади освіти, МОН
Адміністративні послуги	Реєстрація ВПО, оформлення документів	ЦНАП, органи соцзахисту

Одним із ключових напрямів державної підтримки внутрішньо переміщених осіб є надання соціальної допомоги та матеріального забезпечення. В умовах вимушеного переселення значна частина ВПО втрачає житло, роботу, стабільні доходи та майно, що суттєво погіршує їхнє матеріальне становище. У зв'язку з цим держава забезпечує надання щомісячної грошової допомоги для покриття витрат на проживання, оплату житлово-комунальних послуг та задоволення першочергових потреб переселенців. Особливої актуальності така підтримка набула після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році, коли кількість внутрішньо переміщених осіб значно зросла.

Важливим напрямом державної політики щодо ВПО є забезпечення житлом. Проблема житла є однією з найгостріших для переселенців, оскільки значна частина внутрішньо переміщених осіб залишилася без постійного місця проживання. Державна підтримка у цій сфері реалізується через надання тимчасового житла, створення місць компактного проживання, компенсацію витрат на оренду житла, реалізацію програм доступного житла та залучення міжнародної гуманітарної допомоги. Однак через масштабність внутрішнього переміщення та обмежені фінансові ресурси держави житлова проблема залишається недостатньо вирішеною.

Не менш важливим напрямом є сприяння працевлаштуванню та економічній інтеграції ВПО. Втрата роботи та джерел доходу є однією з основних проблем переселенців, особливо для осіб працездатного віку. Державна політика у сфері зайнятості спрямована на сприяння працевлаштуванню ВПО, професійну перепідготовку, підвищення кваліфікації та підтримку підприємницької діяльності. Важливим інструментом є діяльність державної служби зайнятості, яка надає інформаційну підтримку, допомогу у пошуку роботи та організовує програми професійного навчання для переселенців [63, с. 80].

Особливого значення набуває підтримка внутрішньо переміщених осіб у сфері освіти. Держава забезпечує право дітей-переселенців на доступ до

дошкільної, загальної середньої та вищої освіти незалежно від місця фактичного проживання. Важливим напрямом є також забезпечення дистанційного навчання, психологічної підтримки дітей та створення умов для їхньої соціалізації у новому середовищі. Для студентів із числа ВПО передбачаються окремі пільги, соціальні стипендії та можливість переведення до інших закладів освіти.

Суттєве місце у системі державної підтримки займає медичне забезпечення внутрішньо переміщених осіб. ВПО мають право на отримання медичної допомоги незалежно від місця реєстрації чи проживання. Особливо актуальними є питання забезпечення переселенців первинною медичною допомогою, лікуванням хронічних захворювань, вакцинацією та психологічною реабілітацією. В умовах війни значна кількість внутрішньо переміщених осіб потребує психосоціальної підтримки через пережиті травматичні події, втрату близьких, житла та звичного способу життя.

Окремим напрямом державної підтримки є забезпечення доступу ВПО до адміністративних та соціальних послуг. Держава здійснює реєстрацію внутрішньо переміщених осіб, оформлення соціальних виплат, пенсійного забезпечення, допомоги сім'ям з дітьми та інших видів соціальної підтримки. Після 2022 року значного розвитку набули цифрові сервіси, що дозволили спростити процедури оформлення статусу ВПО та отримання державної допомоги через електронні платформи.

Важливу роль у підтримці внутрішньо переміщених осіб відіграють органи місцевого самоврядування, громадські організації та міжнародні гуманітарні структури. Саме на місцевому рівні забезпечується організація гуманітарної допомоги, надання тимчасового житла, підтримка соціальної адаптації переселенців та реалізація інтеграційних програм. Значний внесок у допомогу ВПО здійснюють міжнародні організації, благодійні фонди та волонтерські ініціативи.

Попри значну систему державної підтримки, внутрішньо переміщені особи стикаються з численними труднощами соціальної адаптації. Соціальна

адаптація ВПО є складним і тривалим процесом пристосування переселенців до нових умов життя, відновлення соціальних зв'язків та інтеграції у приймаюче середовище. Однією з основних проблем адаптації є психологічний стрес, спричинений вимушеним переселенням, втратою житла, роботи, соціального оточення та невизначеністю майбутнього.

Важливою проблемою залишається забезпечення житлом. Значна кількість переселенців змушена тривалий час проживати у тимчасових місцях розміщення, орендованому житлі або у родичів. Висока вартість оренди житла, нестача соціального житла та обмежені можливості державних програм значно ускладнюють процес інтеграції ВПО у нових громадах.

Однією з найбільш гострих проблем є працевлаштування переселенців. Часто ВПО стикаються з труднощами пошуку роботи через відсутність вакансій, невідповідність професійної кваліфікації потребам регіонального ринку праці, низький рівень заробітної плати або дискримінаційне ставлення роботодавців. Особливо складною є ситуація для осіб передпенсійного віку, багатодітних сімей, людей з інвалідністю та жінок з малими дітьми.

Суттєвим викликом для внутрішньо переміщених осіб є соціально-психологічна адаптація. Переселенці нерідко відчують ізолюваність, втрату соціальних контактів, труднощі інтеграції у нові громади та недостатній рівень підтримки з боку суспільства. У деяких випадках виникають прояви соціального напруження між місцевим населенням та ВПО через конкуренцію за робочі місця, житло чи соціальні ресурси.

Особливих труднощів зазнають діти-переселенці, які змушені адаптуватися до нового освітнього середовища, змінювати коло спілкування та долати психологічні наслідки війни. Внутрішнє переміщення може негативно впливати на емоційний стан дітей, їхню успішність у навчанні та соціалізацію.

Ще однією проблемою є бюрократичні труднощі при оформленні документів та отриманні соціальних виплат. Незважаючи на спрощення багатьох процедур, частина ВПО продовжує стикатися зі складністю

підтвердження статусу, необхідністю багаторазового подання документів та затримками у наданні допомоги.

Серйозним викликом залишається також питання довгострокової інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади. Частина переселенців розглядає своє перебування як тимчасове та сподівається повернутися до попереднього місця проживання після завершення бойових дій. Водночас тривалість війни змушує державу переходити від короткострокових гуманітарних рішень до формування довгострокових програм соціальної інтеграції ВПО.

Таким чином, державна підтримка внутрішньо переміщених осіб в Україні охоплює широкий комплекс соціальних, економічних та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення базових потреб переселенців та їхню інтеграцію у суспільство. Основними напрямками такої підтримки є матеріальна допомога, забезпечення житлом, працевлаштування, доступ до освіти, медичного обслуговування та соціальних послуг. Водночас внутрішньо переміщені особи стикаються з низкою проблем соціальної адаптації, серед яких найгострішими залишаються житлові труднощі, безробіття, психологічні проблеми та складнощі інтеграції у приймаючі громади. Це зумовлює необхідність подальшого вдосконалення державної політики у сфері підтримки ВПО та розробки ефективних механізмів їхньої соціальної адаптації.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ДІЯЛЬНОСТІ ВІДДІЛУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ЯГОТИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

2.1. Організаційно-інституційні засади діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради у сфері забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб

В умовах повномасштабної війни та значного збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб в Україні особливого значення набуває діяльність органів місцевого самоврядування, які забезпечують практичну реалізацію державної соціальної політики безпосередньо на рівні територіальних громад. Саме органи місцевої влади є найближчими до населення суб'єктами публічного управління, що дозволяє їм оперативно реагувати на соціальні потреби громадян, організовувати надання соціальних послуг, координувати гуманітарну допомогу та сприяти інтеграції внутрішньо переміщених осіб у нове соціальне середовище.

У сучасних умовах місцеві органи влади відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності соціальної сфери, оскільки саме на територіальні громади покладається значна частина функцій щодо прийому, обліку, розміщення та соціальної підтримки переселенців. Від ефективності діяльності структурних підрозділів соціального захисту значною мірою залежить рівень забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб, доступність соціальних послуг та успішність їхньої адаптації у приймаючих громадах.

Одним із таких органів є Відділ соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради, діяльність якого спрямована на реалізацію державної політики у сфері соціального захисту населення, підтримки соціально вразливих категорій громадян, у тому числі внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, членів сімей загиблих військовослужбовців, осіб з інвалідністю, малозабезпечених сімей та інших категорій населення, які потребують соціальної підтримки.

Яготинська міська рада є органом місцевого самоврядування, який здійснює управління соціальною сферою громади та забезпечує реалізацію державних соціальних програм на місцевому рівні. У структурі міської ради функціонує Відділ соціального захисту та ветеранської політики, який виконує функції у сфері соціального забезпечення населення, організації соціальної підтримки та реалізації державних гарантій для окремих категорій громадян.

Юридична адреса відділу: 07700, Київська область, Бориспільський район, місто Яготин, вулиця Незалежності, 110.

Контактні телефони: (04575) 5-65-34, (095) 680-70-04.

Електронна пошта: soczhystyagootg@ukr.net.

Керівником установи є Коверник Наталія Владиславівна [80].

За даними відкритих державних реєстрів, Відділ соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради зареєстрований як орган місцевого самоврядування та здійснює діяльність відповідно до КВЕД 84.11 – «Державне управління загального характеру». Основним напрямом роботи установи є реалізація державної політики у сфері соціального захисту населення та організація надання соціальних послуг мешканцям громади.

Організаційно-інституційні засади діяльності відділу базуються на принципах законності, гуманізму, адресності соціальної допомоги, доступності соціальних послуг, соціальної справедливості, рівності прав громадян та недопущення дискримінації. Відділ здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, законів України, постанов Кабінету Міністрів України, рішень Яготинської міської ради та інших нормативно-правових актів у сфері соціального захисту населення.

Важливою особливістю діяльності відділу є поєднання адміністративних, організаційних та соціально-консультативних функцій. У сучасних умовах діяльність установи не обмежується лише оформленням соціальних виплат, а охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на соціальну підтримку та адаптацію внутрішньо переміщених осіб. Працівники відділу здійснюють комплексний супровід переселенців, надають консультації, допомагають в

оформленні документів та координують взаємодію ВПО з іншими державними установами й організаціями.

У сфері забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб діяльність відділу має комплексний характер та охоплює різні напрями соціальної роботи.

Основними функціями установи щодо ВПО є:

- організація обліку внутрішньо переміщених осіб;
- прийом та оформлення документів для отримання статусу ВПО;
- призначення та виплата державної допомоги переселенцям;
- забезпечення доступу ВПО до соціальних послуг;
- консультування з питань соціального захисту;
- взаємодія з органами місцевого самоврядування, державними установами та громадськими організаціями;
- сприяння соціальній адаптації та інтеграції переселенців у громаду;
- координація надання гуманітарної допомоги внутрішньо переміщеним особам;
- ведення інформаційної роботи серед населення щодо державних програм підтримки;
- сприяння забезпеченню житлових потреб переселенців;
- направлення ВПО до відповідних соціальних та медичних установ;
- участь у реалізації місцевих програм підтримки внутрішньо переміщених осіб [60, с. 57].

Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році навантаження на систему соціального захисту Яготинської міської територіальної громади суттєво зросло. Київська область стала одним із регіонів, які прийняли значну кількість внутрішньо переміщених осіб із територій активних бойових дій та тимчасово окупованих регіонів України. Це зумовило необхідність оперативного реагування органів місцевого самоврядування на нові соціальні виклики, розширення системи соціальної підтримки населення та вдосконалення механізмів надання соціальних послуг.

У зв'язку зі збільшенням кількості переселенців суттєво зросла кількість звернень громадян щодо оформлення статусу ВПО, отримання державної допомоги, гуманітарної підтримки, житлового забезпечення та інших соціальних послуг. Це призвело до збільшення обсягів роботи працівників відділу та необхідності адаптації діяльності установи до умов воєнного стану.

Одним із найважливіших напрямів діяльності відділу стало забезпечення реєстрації внутрішньо переміщених осіб та оформлення довідок ВПО. Дана процедура є необхідною умовою для отримання державної допомоги, соціальних виплат та реалізації інших соціальних гарантій. Працівники відділу здійснюють прийом громадян, перевірку необхідних документів, внесення інформації до електронних реєстрів та надають консультаційну допомогу переселенцям щодо порядку оформлення статусу ВПО.

Суттєвого значення набуло також призначення державної допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам. Відділ забезпечує оформлення відповідних соціальних виплат, проводить роз'яснювальну роботу серед населення щодо умов отримання допомоги та здійснює супровід процесу нарахування соціальних виплат. В умовах воєнного стану такі виплати є одним із основних джерел забезпечення базових потреб переселенців.

Важливу роль у діяльності відділу відіграє взаємодія з гуманітарними організаціями, благодійними фондами та волонтерськими ініціативами. Завдяки такій співпраці забезпечується надання гуманітарної допомоги внутрішньо переміщеним особам, зокрема продуктів харчування, засобів гігієни, медикаментів, одягу, дитячих товарів та інших предметів першої необхідності. Крім того, відділ бере участь у координації заходів щодо розміщення переселенців та забезпечення їх первинних соціально-побутових потреб.

Одним із важливих напрямів роботи установи є сприяння соціальній адаптації внутрішньо переміщених осіб у громаді. Працівники відділу надають консультації щодо працевлаштування, оформлення соціальних пільг, доступу до медичних та освітніх послуг, отримання гуманітарної допомоги та вирішення інших соціально-побутових питань. Особлива увага приділяється

найбільш вразливим категоріям переселенців – особам похилого віку, людям з інвалідністю, дітям, багатодітним сім'ям та самотніми матерями.

Соціальна адаптація ВПО є складним і тривалим процесом, який потребує не лише матеріальної підтримки, а й психологічної допомоги та створення умов для інтеграції у нове соціальне середовище. У зв'язку з цим працівники відділу сприяють налагодженню взаємодії між переселенцями та місцевою громадою, інформують ВПО про можливості участі у соціальних програмах та заходах громади.

Організаційна структура діяльності відділу передбачає активну міжвідомчу взаємодію з іншими структурними підрозділами Яготинської міської ради, центрами надання адміністративних послуг, службою зайнятості, закладами освіти, медичними установами, правоохоронними органами та громадськими організаціями. Така співпраця дозволяє забезпечити комплексний підхід до вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб та підвищити ефективність реалізації соціальної політики на місцевому рівні.

Водночас діяльність відділу супроводжується низкою проблем та труднощів. Насамперед це значне навантаження на працівників через збільшення кількості отримувачів соціальних послуг, обмеженість фінансових та матеріальних ресурсів, необхідність постійного оновлення нормативної бази та адаптації механізмів соціального захисту до умов воєнного часу. Складною залишається також проблема забезпечення переселенців житлом, оскільки ресурси територіальної громади є обмеженими, а потреби ВПО постійно зростають.

Крім того, значна кількість внутрішньо переміщених осіб потребує психологічної підтримки та довгострокової соціальної адаптації. Багато переселенців пережили травматичні події, втрату житла, роботи та соціальних зв'язків, що негативно впливає на їхній психологічний стан та рівень соціальної інтеграції.

Таким чином, Відділ соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради відіграє важливу роль у реалізації державної

соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб на місцевому рівні. Діяльність установи спрямована на забезпечення соціального захисту переселенців, надання адміністративних та соціальних послуг, координацію гуманітарної допомоги та сприяння інтеграції ВПО у територіальну громаду. Ефективність роботи відділу значною мірою впливає на рівень соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб, стабільність соціальної ситуації у громаді та успішність процесів соціальної адаптації переселенців у нових умовах проживання.

2.2. Механізми реалізації державної соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб у діяльності органів місцевого самоврядування Яготинської територіальної громади

Соціальна політика України щодо внутрішньо переміщених осіб після 2014 року зазнала суттєвих змін, а після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році її розвиток набув особливої актуальності. Масове внутрішнє переміщення населення з територій активних бойових дій, тимчасово окупованих регіонів та прифронтових областей зумовило необхідність оперативного реагування держави на нові соціальні виклики. У зв'язку з цим система соціального захисту була змушена адаптувати наявні механізми підтримки до потреб мільйонів громадян, які втратили житло, роботу, соціальні зв'язки та звичні умови життя.

У сучасних умовах державна соціальна політика щодо ВПО охоплює широкий комплекс заходів, спрямованих на забезпечення базових соціальних гарантій, підтримку матеріального становища переселенців, їх соціальну адаптацію та інтеграцію у приймаючі громади. Важливу роль у реалізації цієї політики відіграють органи місцевого самоврядування, оскільки саме на місцевому рівні здійснюється практичне надання більшості соціальних послуг та забезпечується безпосередня взаємодія з внутрішньо переміщеними особами.

В умовах децентралізації повноваження територіальних громад у сфері соціального захисту населення значно розширилися. Це сприяло активізації діяльності органів місцевого самоврядування у сфері підтримки ВПО, розвитку

місцевих програм допомоги та формуванню механізмів міжвідомчої взаємодії. Однією з громад, яка активно реалізує державну соціальну політику щодо внутрішньо переміщених осіб, є Яготинська територіальна громада.

Яготинська міська рада через діяльність Відділу соціального захисту та ветеранської політики, Центру надання адміністративних послуг, територіального центру соціального обслуговування та інших структурних підрозділів забезпечує реалізацію державної політики у сфері підтримки внутрішньо переміщених осіб. Основною метою діяльності громади у цьому напрямі є створення належних умов для проживання переселенців, забезпечення їх базових соціальних потреб та сприяння інтеграції ВПО у місцеве середовище [80].

Одним із ключових механізмів реалізації державної соціальної політики щодо ВПО є надання грошової адресної допомоги на проживання. Дана допомога є одним із основних інструментів матеріальної підтримки переселенців та спрямована на часткове покриття витрат на житло, харчування та оплату житлово-комунальних послуг. Органи місцевого самоврядування забезпечують прийом документів, консультування громадян та координацію процесу оформлення відповідних виплат.

У Яготинській територіальній громаді внутрішньо переміщені особи мають можливість отримувати державну допомогу на проживання, субсидії, пільги на оплату житлово-комунальних послуг та інші види соціальної підтримки. Важливим напрямом роботи є інформування населення щодо умов отримання допомоги, порядку подання документів та змін у механізмах соціального забезпечення.

Суттєве значення у системі підтримки ВПО мають соціальні послуги та соціальний супровід. У межах реформованої системи соціальних послуг внутрішньо переміщені особи можуть отримувати індивідуалізовану допомогу, яка включає соціальний супровід, психологічну підтримку, кризове консультування, інформаційні послуги та допомогу у вирішенні соціально-побутових проблем.

У Яготинській громаді важливу роль у наданні соціальних послуг відіграє Яготинський міський територіальний центр соціального обслуговування, який здійснює догляд вдома, надає психологічну підтримку та допомогу особам похилого віку, людям з інвалідністю та іншим вразливим категоріям населення. Соціальні працівники здійснюють консультування ВПО, допомагають у вирішенні питань соціального забезпечення та сприяють адаптації переселенців у громаді.

Окремим напрямом реалізації соціальної політики є житлова підтримка внутрішньо переміщених осіб. Проблема забезпечення житлом є однією з найбільш гострих для переселенців, оскільки значна частина ВПО втратила власне житло або була змушена залишити його через небезпеку бойових дій. У зв'язку з цим держава та органи місцевого самоврядування впроваджують механізми компенсації витрат на оренду житла, підтримки власників житла, які безкоштовно розміщують переселенців, а також програми пільгового кредитування.

У Яготинській громаді внутрішньо переміщені особи можуть скористатися механізмом житлових субсидій на оренду житла. Особлива увага приділяється соціально вразливим категоріям населення, для яких передбачено додаткові механізми підтримки. Органи місцевого самоврядування також сприяють розміщенню переселенців у тимчасових місцях проживання та координують співпрацю з благодійними організаціями у сфері забезпечення житлом.

Важливим елементом соціальної політики щодо ВПО є забезпечення доступу до освітніх та медичних послуг. Діти внутрішньо переміщених осіб мають право на безоплатне навчання у закладах дошкільної, загальної середньої та вищої освіти. У Яготинській громаді діти ВПО забезпечуються безкоштовним харчуванням у закладах освіти, мають доступ до психологічної підтримки та можуть брати участь в оздоровчих програмах.

Крім того, студенти з числа внутрішньо переміщених осіб мають право на пільгове проживання у гуртожитках та отримання окремих видів соціальної

підтримки. Це сприяє забезпеченню доступу молоді до освіти та створює умови для їх соціальної адаптації.

У сфері охорони здоров'я внутрішньо переміщені особи мають право на отримання первинної медичної допомоги незалежно від місця реєстрації. ВПО можуть укладати декларації із сімейними лікарями за місцем фактичного проживання, отримувати необхідні медичні послуги, проходити вакцинацію та користуватися програмами психологічної підтримки.

Одним із важливих механізмів інтеграції ВПО у громаду є сприяння зайнятості та економічній активності переселенців. Центри зайнятості забезпечують підбір вакансій, організують професійне навчання, курси перекваліфікації та надають консультації щодо започаткування власної справи. Внутрішньо переміщені особи можуть брати участь у державних грантових програмах підтримки підприємництва, зокрема у програмі «Робота».

У Яготинській громаді здійснюється співпраця між органами місцевого самоврядування, службою зайнятості та громадськими організаціями щодо працевлаштування ВПО, організації професійних тренінгів та інформаційних заходів. Такі заходи сприяють економічній самостійності переселенців та їхній інтеграції у місцевий ринок праці.

Важливу роль у реалізації соціальної політики щодо ВПО відіграє міжвідомча взаємодія органів влади, громадських організацій та міжнародних партнерів. У Яготинській громаді активно функціонують волонтерські та громадські організації, які забезпечують гуманітарну, психологічну та правову допомогу переселенцям.

Серед таких організацій важливу роль відіграють ГО «Волонтери Яготинщини», ГО «Організація допомоги учасникам та ветеранам АТО», а також Яготинське зональне відділення Українського фонду правоохоронних органів «Правозахист». Їх діяльність спрямована на надання гуманітарної допомоги, юридичних консультацій, підтримку соціально вразливих категорій ВПО та організацію благодійних заходів [77].

Значна увага приділяється також психологічній підтримці переселенців. Багато внутрішньо переміщених осіб пережили психологічні травми, пов'язані з війною, втратою житла, вимушеним переїздом та розривом соціальних зв'язків. У зв'язку з цим у громаді здійснюється надання психологічних консультацій, соціального супроводу та кризової підтримки сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Важливим елементом сучасної системи соціального захисту ВПО є цифровізація соціальних послуг. В Україні активно впроваджуються цифрові сервіси, які дозволяють переселенцям оформлювати статус ВПО, подавати заявки на отримання допомоги та користуватися державними послугами через електронні платформи. Зокрема, значна частина послуг доступна через застосунок «Дія», що суттєво спрощує процедури отримання соціальної підтримки.

Попри значну кількість реалізованих заходів, система соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб має низку проблем та викликів. Основними серед них залишаються недостатність фінансових ресурсів територіальних громад, перевантаження системи соціального захисту, складність забезпечення переселенців житлом та нерівномірний доступ до соціальних послуг у різних регіонах.

Крім того, важливою проблемою залишається необхідність довгострокової інтеграції ВПО у приймаючі громади. Частина переселенців потребує не лише матеріальної підтримки, а й створення умов для повноцінної соціальної та економічної інтеграції, працевлаштування, розвитку професійних навичок та психологічної адаптації.

Таким чином, механізми реалізації державної соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб у Яготинській територіальній громаді охоплюють широкий спектр заходів соціальної підтримки, матеріального забезпечення, соціального супроводу та інтеграції переселенців у громаду. Органи місцевого самоврядування відіграють важливу роль у забезпеченні прав ВПО, координації соціальних послуг та створенні умов для стабілізації їхнього

соціального становища. Ефективність реалізації соціальної політики значною мірою залежить від рівня взаємодії державних органів, місцевого самоврядування, міжнародних організацій та громадського сектору у сфері підтримки внутрішньо переміщених осіб.

2.3. Оцінка ефективності соціального захисту внутрішньо переміщених осіб та напрями вдосконалення діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради

В умовах повномасштабної війни та значного збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб в Україні особливої актуальності набуває питання оцінки ефективності діяльності органів місцевого самоврядування у сфері соціального захисту переселенців. Саме на місцевому рівні забезпечується практична реалізація державної соціальної політики, надання соціальних послуг, організація гуманітарної допомоги та сприяння соціальній адаптації ВПО. Тому ефективність діяльності структурних підрозділів соціального захисту значною мірою впливає на рівень забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб та стабільність соціальної ситуації у територіальних громадах.

У сучасних умовах тривалої воєнної агресії та значного масштабу внутрішнього переміщення соціальна політика України щодо внутрішньо переміщених осіб повинна виходити за межі короткострокового реагування та гуманітарної допомоги. Необхідним є формування комплексної та довгострокової моделі соціальної підтримки, яка враховуватиме не лише базові потреби переселенців, а й питання їх повноцінної інтеграції, економічної самостійності, соціальної адаптації та участі у житті територіальних громад. У цьому контексті особливого значення набуває діяльність органів місцевого самоврядування, які є безпосередніми виконавцями державної соціальної політики щодо ВПО.

У Яготинській територіальній громаді важливу роль у реалізації державної політики щодо ВПО відіграє Відділ соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради. Діяльність установи спрямована на

забезпечення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, організацію надання державної допомоги, координацію соціальних послуг та сприяння інтеграції переселенців у громаду [80].

Оцінка ефективності діяльності відділу у сфері підтримки ВПО може здійснюватися за кількома основними напрямками: рівень доступності соціальних послуг, оперативність надання допомоги, ефективність взаємодії з іншими установами, рівень задоволеності переселенців отриманими послугами та результативність заходів соціальної адаптації.

Одним із ключових показників ефективності роботи відділу є забезпечення доступності соціальних послуг для внутрішньо переміщених осіб. У Яготинській громаді переселенці мають можливість отримувати адміністративні, соціальні, інформаційні та консультативні послуги, необхідні для реалізації їхніх прав та соціальних гарантій. Працівники відділу здійснюють прийом громадян, оформлення довідок ВПО, призначення соціальних виплат, консультування щодо державних програм підтримки та сприяють вирішенню соціально-побутових проблем переселенців.

Позитивним аспектом діяльності відділу є організація роботи з оформлення державної допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам. В умовах воєнного стану такі виплати є важливим інструментом підтримки переселенців та забезпечення їхніх базових потреб. Відділ забезпечує інформаційний супровід громадян, допомагає у підготовці документів та здійснює взаємодію з відповідними державними органами щодо призначення допомоги.

Важливим показником ефективності соціального захисту є рівень організації соціального супроводу та надання додаткових соціальних послуг. У Яготинській громаді внутрішньо переміщені особи мають доступ до психологічної підтримки, гуманітарної допомоги, консультацій щодо працевлаштування, оформлення соціальних пільг та доступу до медичних і освітніх послуг. Значну роль у цьому процесі відіграє співпраця органів місцевого самоврядування з громадськими та волонтерськими організаціями.

Ефективність діяльності відділу також проявляється у налагодженні міжвідомчої взаємодії між структурними підрозділами міської ради, центрами надання адміністративних послуг, службою зайнятості, медичними закладами, закладами освіти та громадським сектором. Така співпраця дозволяє забезпечити комплексний підхід до вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб та підвищити якість соціальних послуг [45, с. 21].

Разом із позитивними результатами аналіз діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради дозволяє визначити низку проблем та труднощів, які негативно впливають на ефективність реалізації соціальної політики щодо ВПО.

Однією з основних проблем є значне навантаження на працівників системи соціального захисту через постійне збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб та обсягів соціальної роботи. В умовах воєнного стану працівники відділу змушені одночасно виконувати значну кількість адміністративних та консультативних функцій, що може впливати на швидкість обробки звернень та якість надання послуг.

Суттєвою проблемою залишається недостатність фінансових та матеріальних ресурсів територіальної громади. Зростання кількості ВПО потребує додаткових витрат на організацію соціальних послуг, гуманітарної допомоги, забезпечення житлом та підтримку соціальної інфраструктури. Обмеженість місцевого бюджету ускладнює реалізацію довгострокових програм підтримки переселенців та створення належних умов для їх інтеграції у громаду.

Однією з найбільш гострих проблем є забезпечення внутрішньо переміщених осіб житлом. Значна частина переселенців потребує тимчасового або постійного житла, однак можливості територіальної громади щодо забезпечення житлових потреб ВПО є обмеженими. Недостатня кількість місць для тимчасового проживання та висока вартість оренди житла ускладнюють процес соціальної адаптації переселенців. Це свідчить про необхідність

реформування місцевої житлової політики та розвитку нових механізмів забезпечення ВПО житлом.

Проблемним питанням залишається також психологічна адаптація внутрішньо переміщених осіб. Багато переселенців пережили травматичні події, втрату житла, роботи та соціального оточення, що негативно впливає на їхній психологічний стан. Особливої підтримки потребують діти, люди похилого віку, особи з інвалідністю та сім'ї військовослужбовців. У зв'язку з цим важливого значення набуває розвиток системи психосоціальної підтримки населення та впровадження індивідуалізованого соціального супроводу.

Крім того, існує проблема недостатньої поінформованості частини внутрішньо переміщених осіб щодо можливостей отримання соціальної допомоги, державних програм підтримки та порядку оформлення окремих видів соціальних послуг. Це свідчить про необхідність активізації інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення та вдосконалення комунікації між органами влади та переселенцями.

Аналіз сучасної системи соціального захисту ВПО свідчить про те, що державна політика у цій сфері все ще має переважно компенсаційно-гуманітарний характер. Основна увага приділяється наданню матеріальної допомоги та забезпеченню базових потреб переселенців. Водночас в умовах тривалого переміщення населення виникає потреба у переході від моделі екстреного реагування до системи довгострокової соціальної інтеграції ВПО у приймаючі громади.

У цьому контексті важливим напрямом удосконалення діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради є формування комплексного інтеграційного підходу до підтримки внутрішньо переміщених осіб. ВПО повинні розглядатися не лише як отримувачі соціальної допомоги, а як активні учасники соціально-економічного розвитку громади.

Одним із пріоритетних напрямів удосконалення є розвиток цифровізації соціальних послуг. Використання електронних сервісів, онлайн-консультацій та цифрових платформ дозволить спростити процедури оформлення допомоги,

скоротити час обробки документів та підвищити доступність соціальних послуг для ВПО. Доцільним є також удосконалення електронного обліку переселенців та створення локальних цифрових баз даних для моніторингу потреб ВПО [38, с. 65].

Важливим напрямом є посилення міжвідомчої взаємодії між органами місцевого самоврядування, державними установами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами. Така співпраця дозволить більш ефективно координувати соціальну допомогу, залучати додаткові ресурси та реалізовувати спільні проєкти підтримки переселенців.

Особливого значення набуває розвиток економічної інтеграції ВПО. Соціальна політика повинна бути спрямована не лише на виплату матеріальної допомоги, а й на створення умов для економічної самостійності переселенців. У цьому напрямі доцільним є розширення програм професійного навчання, перекваліфікації та підтримки самозайнятості ВПО. Організація курсів професійної адаптації, тренінгів з підприємництва та програм мікрогрантів сприятиме активнішій інтеграції переселенців у місцевий ринок праці.

Важливим напрямом удосконалення діяльності є розвиток місцевих програм житлової підтримки внутрішньо переміщених осіб. Це може включати створення фонду тимчасового соціального житла, участь громади у державних та міжнародних житлових програмах, реконструкцію вільних комунальних приміщень для проживання ВПО та залучення міжнародних донорів до реалізації житлових проєктів.

Необхідним є також упровадження індивідуалізованого підходу до надання соціальних послуг. Доцільним є використання механізмів кейс-менеджменту, що дозволить враховувати конкретні потреби кожної сім'ї ВПО та забезпечувати адресну підтримку найбільш вразливих категорій населення.

Особливу увагу доцільно приділити розвитку системи психосоціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб. У сучасних умовах важливим є створення груп психологічної допомоги, проведення соціально-адаптаційних заходів, тренінгів та консультацій для дітей, молоді та дорослих переселенців.

Важливо також забезпечити доступність психологічної допомоги для осіб, які пережили травматичний досвід війни.

Перспективним напрямом є активізація комунікаційної політики та заходів щодо подолання соціальної напруги між ВПО та місцевим населенням. Доцільним є проведення інформаційних кампаній, культурних та соціальних заходів, спрямованих на формування толерантного ставлення до переселенців та зміцнення соціальної згуртованості громади.

У сучасних умовах особливо важливим є залучення внутрішньо переміщених осіб до процесу прийняття рішень на місцевому рівні. Участь ВПО у громадських ініціативах, консультативних органах та соціальних проєктах сприятиме їх кращій інтеграції у громаду та підвищить ефективність місцевої соціальної політики.

Таким чином, оцінка діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради свідчить про важливу роль установи у забезпеченні соціального захисту внутрішньо переміщених осіб та реалізації державної соціальної політики на місцевому рівні. Незважаючи на наявність певних проблем та ресурсних обмежень, громада забезпечує функціонування системи соціальної підтримки переселенців, сприяє їх соціальній адаптації та взаємодіє з громадським сектором і міжнародними організаціями.

Подальше вдосконалення діяльності відділу має бути спрямоване на перехід від моделі короткострокової допомоги до довгострокової інтеграційної політики, розвиток цифрових сервісів, посилення міжвідомчої співпраці, розширення програм психологічної та житлової підтримки, стимулювання економічної активності ВПО та створення умов для їх повноцінної інтеграції у територіальну громаду. Лише комплексний, системний та довготривалий підхід дозволить забезпечити належний рівень соціального захисту внутрішньо переміщених осіб та сприятиме зміцненню соціальної стабільності українського суспільства.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було встановлено, що проблема внутрішнього переміщення населення в Україні є однією з найбільш актуальних соціальних проблем сучасності, яка набула особливо гострого характеру після початку збройної агресії Російської Федерації у 2014 році та повномасштабного вторгнення у 2022 році. Значне збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб зумовило необхідність трансформації державної соціальної політики, адаптації системи соціального захисту до нових викликів та формування ефективних механізмів підтримки переселенців як на державному, так і на місцевому рівнях.

У ході дослідження було з'ясовано сутність та особливості державної соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб. Встановлено, що соціальна політика у цій сфері являє собою комплекс організаційних, економічних, правових та соціальних заходів, спрямованих на забезпечення прав і свобод ВПО, надання соціальної допомоги, створення умов для соціальної адаптації та інтеграції переселенців у приймаючі громади. Особливістю державної політики щодо ВПО є її комплексний характер, оскільки вона охоплює різні сфери суспільного життя — соціальне забезпечення, житлову політику, охорону здоров'я, освіту, працевлаштування, психологічну підтримку та гуманітарну допомогу.

Дослідження показало, що поняття внутрішньо переміщеної особи має не лише правовий, а й соціальний зміст, оскільки вимушене переміщення супроводжується значними соціально-економічними та психологічними труднощами. Внутрішньо переміщені особи часто стикаються з проблемами втрати житла, роботи, доходів, соціальних зв'язків та необхідністю адаптації до нових умов проживання. У зв'язку з цим ефективна державна соціальна політика має бути спрямована не лише на надання матеріальної допомоги, а й на створення умов для повноцінної інтеграції ВПО у суспільство.

У межах дослідження було проаналізовано нормативно-правове забезпечення соціального захисту вимушених переселенців в Україні.

Встановлено, що в Україні сформовано значну нормативно-правову базу у сфері забезпечення прав ВПО, яка включає Конституцію України, спеціальні закони, постанови Кабінету Міністрів України, державні програми та міжнародні нормативні акти. Ключове значення у системі правового регулювання має Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», який визначає основні гарантії соціального захисту переселенців та механізми реалізації їхніх прав.

Проведений аналіз дозволив встановити, що держава реалізує різні напрями підтримки внутрішньо переміщених осіб, серед яких важливе місце займають грошова адресна допомога, соціальні послуги, гуманітарна підтримка, житлові програми, забезпечення доступу до освіти та медичних послуг, а також сприяння працевлаштуванню та економічній інтеграції переселенців. Водночас було визначено, що існуюча система соціального захисту ВПО має низку проблем, серед яких недостатність фінансових ресурсів, складність забезпечення житлом, нерівномірний доступ до соціальних послуг у різних регіонах та потреба у вдосконаленні механізмів довгострокової інтеграції переселенців.

У другому розділі дипломної роботи було досліджено особливості реалізації державної соціальної політики щодо внутрішньо переміщених осіб у діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради. Встановлено, що органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль у забезпеченні соціального захисту ВПО, оскільки саме на місцевому рівні здійснюється практичне надання соціальних послуг, організація гуманітарної допомоги та сприяння соціальній адаптації переселенців.

У процесі дослідження організаційно-інституційних засад діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради було визначено, що діяльність установи має комплексний характер та охоплює широкий спектр напрямів соціальної роботи. Основними функціями відділу у сфері підтримки ВПО є організація обліку внутрішньо переміщених осіб,

оформлення документів, призначення державної допомоги, забезпечення доступу до соціальних послуг, координація гуманітарної допомоги та сприяння інтеграції переселенців у громаду.

Дослідження механізмів реалізації державної соціальної політики у Яготинській територіальній громаді показало, що громада активно впроваджує заходи підтримки внутрішньо переміщених осіб, забезпечує надання соціальних послуг, психологічної допомоги, житлової підтримки та сприяє взаємодії між органами влади, громадськими організаціями та міжнародними партнерами. Важливе значення у цьому процесі має співпраця органів місцевого самоврядування з волонтерськими та благодійними організаціями, які забезпечують оперативне реагування на потреби переселенців.

У ході оцінки ефективності соціального захисту внутрішньо переміщених осіб у Яготинській громаді було встановлено, що діяльність Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради загалом забезпечує реалізацію основних напрямів державної соціальної політики щодо ВПО. Позитивними аспектами діяльності установи є організація роботи з оформлення соціальних виплат, забезпечення доступу до адміністративних та соціальних послуг, координація гуманітарної допомоги та взаємодія з громадським сектором.

Разом із тим у процесі дослідження було виявлено низку проблем та труднощів, які негативно впливають на ефективність соціального захисту ВПО. Серед основних проблем визначено значне навантаження на систему соціального захисту, недостатність фінансових та матеріальних ресурсів, складність забезпечення переселенців житлом, потребу у розширенні програм психологічної підтримки та недостатній рівень поінформованості частини ВПО щодо можливостей отримання соціальної допомоги.

У результаті проведеного дослідження було обґрунтовано основні напрями вдосконалення діяльності Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради у сфері підтримки внутрішньо переміщених осіб. До таких напрямів віднесено розвиток цифровізації соціальних послуг,

удосконалення міжвідомчої взаємодії, розширення програм житлової та психологічної підтримки, посилення заходів щодо працевлаштування ВПО та активізацію інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення.

Отже, проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що соціальна політика України щодо вимушених переселенців є важливим напрямом державної діяльності, спрямованим на забезпечення соціальної стабільності, захист прав громадян та підтримку осіб, які постраждали внаслідок війни. Ефективність реалізації цієї політики значною мірою залежить від рівня взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, громадського сектору та міжнародних організацій, а також від здатності системи соціального захисту адаптуватися до сучасних викликів та потреб внутрішньо переміщених осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2 черв. 2011 р. № 3460-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 51. Ст. 577.
3. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 5 жовт. 2000 р. № 2017-III // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 48. Ст. 409.
4. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21 листоп. 1992 р. № 2811-XII // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 5. Ст. 21.
5. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовт. 2014 р. № 1706-VII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 1. Ст. 1.
6. Про житловий фонд соціального призначення : Закон України від 12 січ. 2006 р. № 3334-IV // Відомості Верховної Ради України. 2006. № 19–20. Ст. 159.
7. Про зайнятість населення : Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5067-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 24. Ст. 243.
8. Про затвердження Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 черв. 2021 р. № 756-р. URL: [Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#) (дата звернення: 14.05.2026).
9. Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 19 берез. 2022 р. № 333. URL: [Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#) (дата звернення: 14.05.2026).
10. Про затвердження Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи : постанова Кабінету Міністрів України

від 1 жовт. 2014 р. № 509. URL: [Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#) (дата звернення: 14.05.2026).

11. Про затвердження Порядку створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 22 верес. 2016 р. № 646. URL: [Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#) (дата звернення: 14.05.2026).

12. Про затвердження Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження середньострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2024 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2021 р. № 1364-р. URL: [Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#) (дата звернення: 14.05.2026).

13. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.

14. Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання : постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовт. 2014 р. № 505. URL: [Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#) (дата звернення: 14.05.2026).

15. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 берез. 1991 р. № 875-XII // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 21. Ст. 252.

16. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квіт. 2001 р. № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 30. Ст. 142.

17. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.

18. Про реалізацію експериментального проекту щодо надання субсидії на оплату вартості або частини вартості найму (оренди) житла та компенсації частини податку на доходи фізичних осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовт. 2024 р. № 1225. URL: [Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#) (дата звернення: 14.05.2026).

19. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січ. 2019 р. № 2671-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2019. № 18. Ст. 73.

20. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам : постанова Кабінету Міністрів України від 20 берез. 2022 р. № 332. URL: [Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#) (дата звернення: 14.05.2026).

21. Європейська соціальна хартія (переглянута) : міжнародний документ Ради Європи від 3 трав. 1996 р. URL: [Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#) (дата звернення: 14.05.2026).

22. Загальна декларація прав людини : міжнародний документ ООН від 10 груд. 1948 р. URL: [Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#) (дата звернення: 14.05.2026).

23. Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення : документ ООН від 1998 р. URL: [Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#) (дата звернення: 14.05.2026).

24. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : міжнародний документ Ради Європи від 4 листоп. 1950 р. URL: [Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#) (дата звернення: 14.05.2026).

Література

25. Балдінюк О. Працевлаштування внутрішньо переміщених осіб як соціальна проблема // Humanitas (Волинь), 2024. № 3. С. 55 – 64.

26. Бірюкова М. В. [та ін.] Біженці та внутрішньо-переміщені особи України на шляхах війни: кроки незламності [Е-монографія] – Харків: НТУ «ХП», 2023. 381 с.

27. Бондаренко Г. Технології соціальної роботи з майбутніми військовослужбовцями. // Срсо, 2019. 380 с.

28. Бочаров-Торбеєв А. В. Соціальна робота з ветеранами: міжнародні та українські практики. // Соціальна робота і освіта, 2022, № 3(10).

29. Булат О. Нормативно-правові засади соціальної роботи з ветеранами ЗСУ на рівні територіальної громади // Вісник Приазовського державного

технічного університету. Серія: Соціально-гуманітарні науки та публічне адміністрування. – 2024. – Вип. 12. – С. 135–142.

30. Вікторова Л. Інноваційні технології соцреабілітації осіб з інвалідністю внаслідок бойових дій. // Срсо, 2019. 412 с.

31. Вінчук В. В., Вінчук О. А. Особливості соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю в умовах воєнного стану // Тези доповідей наук.-практ. конф. «Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану» (м. Вінниця, 7 груд. 2023). – Вінниця: ХНУВС, 2023. – С. 185–187.

32. Волинець Н. В. Військово-соціальна робота з військовослужбовцями з бойовим стресом // Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. з соціальної роботи (10–11 берез. 2023). Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2023. С. 38–40.

33. Гайдаєнко С. А. Вимушені переселенці як суб'єкти міжнародної міграції в умовах глобалізації // Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. – С. 76-85.

34. Гордєєва Т., Лазарева А. Соціальна робота в громаді з демобілізованими. // Грані, 2023. 210 с.

35. Гриськова І.І. Психосоціальна підтримка учасників бойових дій та їхніх родин: методрекомедації. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 320 с.

36. Гуріна О.С. Кейс-менеджмент у соціальній роботі з військовослужбовцями: досвід України. // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка, серія «Соціальна робота», 2022, № 1(11).

37. Державна служба у справах ветеранів війни. Національна стратегія реінтеграції ветеранів (2023–2030). – К.: 2023. 310 с.

38. Захаріна Т. Напрями соціальної роботи з ветеранами гібридної війни // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2023. – № 1(52). – С. 55–59.

39. Ільницька У. В., Климанська Л. Д., Малик І. Р. та ін. Соціальна політика : навч. посібн. / за заг. ред. В. М. Пічи, Я. Б. Турчин. – Львів : Новий Світ-2000, 2-ге вид., випр. і доповн., 2019. – 321 с.

40. Кайтанський О. С. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб в сфері освіти // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 10–11 листоп. 2017 р.) / за ред. Ульянової Г. О. – Одеса: Гельветика, 2017. С. 77–79.

41. Катеринч А. В., Мартинюк Ю. О., Харківська Т. П. Інноваційні технології соціальної роботи в умовах воєнного стану // Society. Integration. Education. 2023. С. 343–345.

42. Комарова О. О., Славіна О. С. Соціально-економічна захищеність ВПО в Україні // Соціальні технології: актуал. пробл. теорії та практики. Вип. 75, 2017. С. 128–135.

43. Котикова О. М., Радченко М. І., Прожога І. В. Інноваційні методи та технології підготовки фахівців соціальної сфери // Інноваційні методи та технології підготовки фахівців соціальної сфери : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 берез. 2023). Київ : НАУ, 2023. С. 139.

44. Кузьмін В. В., Стрижак Г. В. Соціальні наслідки російсько-української війни: адаптація внутрішньо переміщених осіб в українському суспільстві // Соціополіс: журнал соціальних та політичних наук, № 1, 2024. – С. 32-42.

45. Куркуріна В. І. Внутрішньо переміщені особи в Україні: модель допомоги // Матеріали наук. семінару (Дніпро, 8 груд. 2017 р.) – Дніпро: ДДУВС, 2018. С. 249–251.

46. Лавер О. Г. Біженці, вимушені переселенці та нелегальні мігранти – одна з основних проблем ХХІ століття // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. Історичні науки, 2016, № 8 (305). – С. 46–59.

47. Лазоренко Б. П., Кальницька К. О., Смоляр Я. Л. Реабілітація та реадаптація ветеранів, волонтерів та ВПО, їх соціально-психологічний супровід в умовах війни // Актуальні проблеми клінічної та технологічної медицини : тези доп. конференції. Київ, 2023.

48. Логвинова М. О. Внутрішньо переміщені особи як категорія вимушених мігрантів: поняття та ознаки // Науковий вісник Херсонського державного університету, 2019, № 11. – С. 44–50.

49. Логвінова О. М., Рассказова О. В. Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями в умовах тривалого конфлікту на Сході України // Соціальна робота та соціальна освіта. 2021. Т. 7, № 2. С. 144–151.

50. Логвінова О. Наука про технології соцроботи в гібридній війні. // Вісник УжНУ, 2023 visnyk-ped.uzhnu.edu.ua.

51. Логвінова О. О., Рассказова О. І. Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями в умовах тривалого конфлікту на Сході України // Соціальна робота та соціальна освіта. – 2021. – № 2(7). – С. 82–88.

52. Логвінова О., Рассказова О. Соціальна робота з військовослужбовцями та сім'ями в умовах конфлікту на Сході України. // Срсо, 2021 srso.udpu.edu.ua.

53. Логвінова О., Рассказова О. Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями в умовах тривалого конфлікту // Соціальна робота та соціальна освіта. – 2021. – № 2(7). – С. 82–88.

54. Лохтева І. І. Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції (нотатки з «круглого столу») // Український соціум, 2019, № 3 (54). – С. 160–162.

55. Лук'янчук С. А. Сучасні технології соціальної роботи: навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2024.

56. Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота. Теорія і практика. Підручник. 2-ге видання. Київ: Кондор/Каравела, 2023. 368 с.

57. Максимова Н. Ю. Соціальна робота з сім'єю : підручник. – Київ : ВПЦ «Київський університет» (КНУ ім. Т. Шевченка), 2015. – 351 с.

58. Мьяльха І. М. До проблеми сутності поняття «внутрішньо переміщені особи»: державна політика та регіональна практика // Наук.-теорет. альманах Грані. Том 18, № 8, 2021. С. 6–11.

59. Разкевич Ю. В. Соціальна інтеграція внутрішньо переміщених осіб у територіальні громади : магіст. робота, Волинський ун-т, 2024. 102 с.
60. Рендюк Т. Вимушена міграція в надзвичайних умовах російсько-української війни та її негативні наслідки для генофонду України // Народна творчість та етнологія, 2022, № 3 (395). – С. 5–14.
61. Селіхов Д. А. Правові основи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб // Науковий вісник Ужгород. нац. ун-ту. Сер. «Право», 2024. Том 1, № 84. С. 1–14.
62. Семигіна Т. В., Гусак Н., Трухан С. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб // Екмаір (Київ), 2015. – С. 44–51.
63. Семигіна Т. В. Міжнародна соціальна робота: пріоритети та стандарти [Електронний ресурс]. – Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2021. – 175 с.
64. Семигіна Т. В. Сучасна соціальна робота [Електронний ресурс]. – Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. – 275 с.
65. Сиротюк М. І. Соціальна реабілітація військовослужбовців крізь призму часу. – ХНПУ, 2022.
66. Стрижкова Є. І. Державна політика соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні : бакалаврська робота / КНЕУ ім. В. Гетьмана, 2024. 73 с.
67. Телегуз І., Телегуз А. Українські вимушені мігранти і виклики війни: минуле і сучасність // Українські історичні студії, 2024. – 12–21.
68. Токар П. В., Дудла М. Вимушені переселенці в умовах агресії Росії проти України в контексті загального міграційного процесу // Геополітика України: історія і сучасність, Вип. 1 (32), 2024. – С. 33–46. – 10–19.
69. Трубавіна І. М., Цибулько Л. Г., Мартинюк А. Ю. Соціальна робота з військовослужбовцями та членами їхніх сімей та військово-соціальна робота в Україні: історичний аспект і закордонний досвід // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2021. – Вип. 1 (48). – С. 414–418.

70. Шельгоріна С. І. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб // Верховенство права (Одеса, 24 лист.—2018). — Одеса: Гельветика, 2018. С. 479–481.

71. Шморлівська А.С., Стребкова Ю.В. Соціальна робота громадських, благодійних та волонтерських організацій під час воєнного стану // Освітній дискурс. – 2023. – Вип. 44. – С. 100–120.

72. Юнг Н.В. Залученість до волонтерської діяльності українців під час повномасштабної війни // Матеріали 78-ї наукової конференції ОНУ ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2023. – С. 63–66.

73. Ярошенко О.І. Теорія соціальної роботи : підручник / О.І. Ярошенко. – Чернівці : Книги – XXI, 2025. – 312 с. Сайко Н. Соціальна робота з військовими та ветеранами російсько-української війни // Витоки педагогічної майстерності. – 2024. – № 34. – С. 218–222.

Електронні інформаційні ресурси

74. UNICEF Ukraine : офіційний сайт. URL: [UNICEF Ukraine](#) (дата звернення: 14.05.2026).

75. Державна служба статистики України : офіційний сайт. URL: [Державна служба статистики України](#) (дата звернення: 14.05.2026).

76. Міжнародна організація з міграції (IOM Ukraine) : офіційний сайт. URL: [IOM Ukraine](#) (дата звернення: 14.05.2026).

77. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України : офіційний вебсайт. URL: [Міністерство реінтеграції України](#) (дата звернення: 14.05.2026).

78. Міністерство соціальної політики України : офіційний вебсайт. URL: [Міністерство соціальної політики України](#) (дата звернення: 14.05.2026).

79. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR Ukraine) : офіційний сайт. URL: [UNHCR Ukraine](#) (дата звернення: 14.05.2026).

80. Яготинська міська рада : офіційний сайт. URL: [Яготинська міська рада](#) (дата звернення: 14.05.2026).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Заява про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи

до Порядку
(в редакції постанови Кабінету Міністрів України
від 26 серпня 2025 р. № 1033)

До структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві державних адміністрацій, структурного підрозділу з питань соціального захисту населення виконавчих органів міських, районних у містах рад/виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної в місті ради/центру надання адміністративних послуг

(зазначити від кого: заявник, законний представник, родич малолітньої дитини, вітчим, мачуха, з якими проживає (перебуває) дитина, представник органу опіки та піклування, керівник дитячого закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту, до якого влаштовано дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, недієздатну особу або особу, цивільна дієздатність якої обмежена)

(прізвище, ім'я, по батькові заявника, законного представника, родича, вітчима, мачухи, з якими проживає (перебуває) дитина, представника органу опіки та піклування або керівника дитячого закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту, до якого влаштовано дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, недієздатну особу або особу, цивільна дієздатність якої обмежена)

Про взяття на облік

(заповнюється законним представником, родичем малолітньої дитини, вітчимом, мачухою, з якими проживає (перебуває) дитина, представником органу опіки та піклування, керівником дитячого закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту, до якого влаштовано дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, недієздатну особу або особу, цивільна дієздатність якої обмежена)

(прізвище, ім'я, по батькові малолітньої дитини, недієздатної особи або особи, цивільна дієздатність якої обмежена)

Відомості про внутрішньо переміщену особу:

громадянство _____

останнє задеклароване/zareєстроване місце проживання
внутрішньо переміщеної особи з місця переміщення

документ, що посвідчує особу:
 серія (за наявності) _____ номер _____,
 виданий _____
 дата видачі _____ р.
 свідоцтво про народження дитини: серія _____,
 номер _____
 адреса місця, куди перемістилася особа, та контактний
 номер телефону _____
 дата народження _____ р.
 місце народження _____
 стать _____

ЗАЯВА

про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи

Фактичне місце проживання/перебування _____
 (вулиця, номер будинку, номер квартири,

назва населеного пункту, району, області, найменування дитячого закладу, закладу охорони здоров'я або

закладу соціального захисту, до якого влаштовано дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського

піклування, недієздатну особу або особу, цивільна дієздатність якої обмежена, та з якої дати проживає)

_____ 20__ р.

Категорія _____

(пенсіонер, одержувач соціальної допомоги, працездатна особа, безробітний,
 дитина-сирота, дитина, позбавлена батьківського піклування, недієздатна особа,
 особа, цивільна дієздатність якої обмежена, малолітня дитина,
 яка переміщується без супроводу законних представників, тощо)

Відомості про наявність інвалідності:

причина настання інвалідності _____

група (підгрупа) інвалідності _____

нозологічні ознаки _____

потреба в технічних та інших засобах реабілітації _____

потреба у санаторно-курортному лікуванні _____

Відомості про працевлаштування _____
 (посада, найменування підприємства,

установи, організації)

Освіта _____

Спеціалізація за професійною (професійно-технічною) освітою _____

Професія _____

Посада за останнім місцем роботи _____

Види соціальних виплат, які отримує _____
(пенсія за віком, пенсія по інвалідності,

пенсія у зв'язку із втратою годувальника, допомога сім'ям з дітьми тощо)

Відомості про членів сім'ї, які переміщуються разом із внутрішньо переміщеною особою (заповнюється одним із членів сім'ї):

Прізвище, ім'я, по батькові	Родинні стосунки	Дата народження	Серія, номер документа, що посвідчує особу, або свідоцтва про народження, дані про документ, що підтверджує спеціальний статус особи	Категорія (пенсіонер, одержувач соціальної допомоги, працевдатна особа тощо)
--------------------------------	---------------------	--------------------	--	--

Відомості про законних представників, які супроводжують малолітню дитину, недієздатних осіб або осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, родичів (бабу, діда, прабабу, прадіда, тітку, дядька, повнолітніх брата або сестру) або вітчима, мачуху, з якими проживає (перебуває) дитина:

Прізвище, ім'я, по батькові	Родинні стосунки	Громадянство	Дата народження	Серія, номер документа, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус	Місце проживання
-----------------------------------	---------------------	--------------	--------------------	---	---------------------

Відомості про місце навчання/виховання дитини (найменування закладу)

_____

Потреби внутрішньо переміщеної особи (житлові, соціальні, медичні, освітні тощо) _____

_____

Відомості про реєстраційний номер облікової картки платника податків (крім фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідному контролюючому органу і мають відмітку в паспорті або які не є громадянами України) _____

_____

Я, _____,
(прізвище, ім'я, по батькові)

засвідчую достовірність, повноту та точність відомостей, що містяться в заяві про взяття на облік.

Даю згоду/не даю згоду (потрібне підкреслити) на передачу інформації до агенції ООН, Міжнародного Комітету Червоного Хреста та Товариства Червоного Хреста України для надання допомоги та сприяння у пошуку та возз'єднанні членів сімей, які втратили зв'язок внаслідок внутрішнього переміщення.

(дата)

(підпис заявника, законного представника,
керівника закладу)

(прізвище, ім'я, по батькові)

*{Порядок доповнено Додатком 1 згідно з Постановою КМ № 332 від 20.03.2022;
в редакції Постанови КМ № 1033 від 26.08.2025}*

ДОДАТОК Б

Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи

Додаток 2
до Порядку
(в редакції постанови Кабінету Міністрів України
від 8 червня 2016 р. № 352)

ДОВІДКА
від ____ ____ 20__ р. № ____
про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи

Видана _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Дата і місце народження _____

Стать _____

(серія, номер (у разі наявності), дата видачі паспорта громадянина України, ким і коли виданий/дані

про документ, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус,

або свідоцтво про народження дитини)

Відомості про законного представника, що супроводжує малолітню дитину, недієздатну особу або особу, дієздатність якої обмежена _____

Зареєстроване місце проживання _____
(вулиця, номер будинку, квартири,

населений пункт, район, область, найменування та адреса дитячого закладу,

закладу охорони здоров'я, закладу соціального захисту дітей, до якого влаштовано

дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування)

Фактичне місце проживання/перебування _____
(вулиця, номер будинку,

квартири, населений пункт, район, область, найменування та адреса дитячого закладу,

закладу охорони здоров'я, закладу соціального захисту дітей, до якого влаштовано

дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування)

Довідка пред'являється разом з паспортом громадянина України або іншим документом, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, або свідоцтвом про народження дитини.

Посадова особа структурного підрозділу з
питань соціального захисту населення/
уповноважена особа територіальної громади /
центру надання адміністративних послуг

_____ (підпис)

_____ 20__ р.

МП

_____ (місце для службової інформації)

----- (лінія відрізу)

ВІДРИВНИЙ ТАЛОН до довідки від _____ 20__ р. № _____, виданої

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (серія, номер (у разі наявності), дата видачі паспорта громадянина України, ким і коли виданий/
дані про документ, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус,
або свідоцтво про народження дитини)

_____ (дата)

_____ (підпис особи, якій видано довідку; законного
представника; керівника дитячого закладу, закладу
охорони здоров'я, закладу соціального захисту дітей,
до якого влаштовано дитину-сироту або дитину,
позбавлену батьківського піклування; родича
малолітньої дитини, вітчима, мачухи, в яких
проживає (перебуває) дитина; представника органу
опіки та піклування)

_____ (місце для службової інформації)

*{Додаток із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 264 від 15.04.2015; в редакції
Постанов КМ № 636 від 26.08.2015, № 352 від 08.06.2016; із змінами, внесеними згідно з
Постановами КМ № 548 від 11.07.2018, № 269 від 13.03.2022, № 332 від 20.03.2022}*

Опитувальник для внутрішньо переміщених осіб (ВПО)

Мета: вивчити соціально-економічні умови, потреби та досвід взаємодії з державною та місцевою політикою підтримки ВПО.

Усі відповіді є анонімними та використовуються лише для наукового аналізу.

Блок 1. Загальна інформація

1. **Стать:**
 Чоловік   Жінка   Інше / Не хочу відповідати
2. **Вік:**
 до 18   18–25   26–35   36–45   46–60   60+
3. **Рівень освіти:**
 Середня   Професійно-технічна   Вища незакінчена   Вища   Інше
4. **Склад вашої родини, що переїхала разом із вами:**
 Один / одна
 Двоє
 Троє і більше (вказіть вік та стать членів сім'ї, за бажанням)
5. **Звідки ви перемістилися (область / населений пункт):**
6. **Коли ви перемістилися?**
 2014–2021
 після 24 лютого 2022 р.
 інше: _____

Блок 2. Умови проживання та економічне становище

7. **Умови проживання зараз:**
 Орендую житло самостійно
 Проживаю в центрі/місці тимчасового розміщення
 Отримав(ла) житло від держави / місцевої громади
 Інше: _____
8. **Чи маєте ви роботу?**
 Так, повна зайнятість
 Так, часткова / тимчасова
 Ні, у пошуку
 Ні, не шукаю
 Ні, не можу працювати (інвалідність, догляд за родичами тощо)
9. **Основне джерело доходу:**
 Заробітна плата
 Пенсія / соціальна допомога
 Допомога від міжнародних організацій
 Підтримка родичів
 Інше: _____
10. **Чи вистачає ваших доходів для покриття базових потреб?**
 Так
 Частково
 Ні

Блок 3. Доступ до соціальної допомоги

11. Чи отримуєте ви допомогу як ВПО від держави?
- Так
  - Ні
  - Заявляв(ла), але не отримав(ла)
12. Чи отримували ви допомогу від міжнародних організацій? (можна обрати кілька):
- UNHCR
  - IOM
  - UNICEF
  - NRC
  - Червоний Хрест
  - Інше: _____
13. Які види допомоги ви отримували?
- Грошова
  - Продуктова
  - Психологічна
  - Юридична
  - Медична / гуманітарна
  - Інше: _____
14. Наскільки легко було отримати державну допомогу?
- Дуже легко
  - Скоріше легко
  - Важко
  - Неможливо
  - Не звертався(лася)

Блок 4. Оцінка політики та потреби

15. Наскільки ви задоволені державною політикою щодо ВПО?
- Повністю задоволений(на)
  - Скоріше задоволений(на)
  - Скоріше незадоволений(на)
  - Повністю незадоволений(на)
16. Що, на вашу думку, потребує покращення у державній політиці? (відкрите питання)
17. Якої підтримки вам найбільше бракує зараз?
- Житло
  - Робота
  - Соціальні послуги
  - Юридична підтримка
  - Психологічна підтримка
  - Інше: _____

Дякуємо за участь у дослідженні!

ДОДАТОК Г

Інформація про кількість облікованих внутрішньо переміщених осіб по територіальних громадах
(станом на 08.05.2026 р. 11:00)

Територіальна громада	Осіб	Сімей	Чол.	Жін.	Дітей до 18 років	Осіб працездатного віку	Осіб, що потребують працевлаштування	Інвалідів	Пенсіонерів	Осіб, що отримують соц. допомогу	Сімей, що отримують соц. Допомогу	Багатодітних сімей
Яготинська	1488	1122	552	936	326	541	7	123	410	16	16	1

Джерело: складено автором на основі даних Відділу соціального захисту та ветеранської політики Яготинської міської ради.